

magas szervezetségű bürokráciájának segítségével sikerült végrehajtania. Egész Franciaországban többszáz helyen egyidejűleg több ezer templomot vetettek fogságba! Az üldözés elől a rend tagjainak egy része Portugáliába menekült, és ott megalapították a Krisztus-rendet. Egyik nagymesterük Tengerész Henrik volt. Sagresben tengerésziskolát alapított, ahol nemcsak a nyílt tengeren való tájékozódás navigációs módszereit tanították, hanem az erkölcsi erőt is fejlesztették, hogy az újonnan felfedezett területeken őket azonos jogúakként kezeljék, és tiszteletben tartsák országukat és tulajdonviszonyaikat. Mindebben nem nehéz ráismerni a templomosok erkölcsrendszerére.

Amikor egy évszázaddal később elkezdődtek a nagy utazások, és a modern gazdasági élet megjelenésével új korszak köszöntött be, a templomosok impulzusa a háttérbe szorult. Helyét a brutális gyarmatosítás, a kizsákmányolás, az arannyal és a tulajdonnal összefüggő hatalomvágy vette át. Azóta nyilvánvalókká váltak az eluralkodó következmények, melyek a Földet, a társadalmi életet és magát az embert sújtják. Korunk a gazdasági életet is átható új impulzusra vár. Itt az ideje a templomos hagyomány felélesztésének. A magokat a rend elvetette, s a szellemi áttelelés után most kívánnak kicsírázni. Nincs-e sok templomos lélek közöttünk, akik ezt segítenék, vagy máris ezen dolgoznak?

Fritz Andres ROMLÓ PÉNZ A KÖZÉPKORBAN

Az 1150-es évektől a XV. századig Európában uralkodó fizetési eszközként használt pénzerméket kezdetben minden uralkodóváltáskor, később ettől függetlenül, néha évenként többször is bevonták, és újakra vagy újravart érmékre cserélték őket, aminek fejében 20-30% közötti pénzverési illetéket kellett fizetni.

Magdeburgi Wichmann érsek (1116-1192) nevéhez fűződik a váltópénz becserélésének rendszeresítése. Császároktól, királyoktól sok herceg, kolostor, város kapott pénzverési jogot; az időszakos pénzleértékelés gyakorlatát, az úgynevezett *renovatio monetarumot* hamarosan átvették, és a középkor végéig egész Európában elterjesztették.

A pénzermék időszakos bevonása a pénzt *forró áruvá* tette. Hogy a bevonás napján elkerülhetetlen veszteséget a lehető legkisebbre csökkentse, senki nem tartott belőle többet otthon, mint amennyi a háztartása, műhelye fenntartásához nélkülözhetetlen volt. A mai nemzetgazdaság nyelvén: a pénztári készletet a minimumra korlátozták, a pénz forgási sebességét a maximumra fokozták, így a csereszköz-funkció a kincsképző funkció rovására optimalizálták.

Az érmék értékvesztése biztosította a folyamatos pénzáramlást, a pénz magas cserekézsége pedig szavatolta az árukínálat folyamatos bőségét. Megszákmányolás nélküli konjunktúra uralkodott, ami a jövedelmek emelkedéséhez veze-

tett. A jólét széleskörű volt. A növekvő jövedelmekből származó megtakarítások következtében a tőkepiacon süllyedt a kamat. A pénzbevonásból eredő veszteség miatt a pénzt nagyon alacsony kamatra, vagy – a kamattilalom következtében – még kamatmentesen is érdemes volt kölcsönadni. A messzemenően telített tőkepiac késztette az embereket arra, hogy bevételeik jelentős részét vallási vagy más kulturális és társadalmi célokra áldozzák. Hogy milyen jelentős nagyságrendekről volt szó, az szemléletessé válik, ha meggondoljuk, hogy viszonylag milyen csekély volt olyan városoknak a lakossága, mint Ulm vagy Freiburg, amelyek katedrálisait a polgárok adományaiából építették. „A középkor katedrálisai az emberiségnek azon csekély számú művészettörténeti emlékei közé tartoznak, amelyek keletkezésüket nem rabszolgamunkának vagy adóprésnek köszönhetik, hanem a polgárok önkéntes adományainak.” (Diether Vogel) A gótika és az egész középkori kultúra virágzását gazdasági oldalról nézve a váltópénz rendszeres leértékelése tette lehetővé.

Hogy a *renovatio monetarum* találmánya és elterjesztése a pénz csereeszköz-funkciójának felismerésére vagy a pénzkibocsátók saját gazdasági érdekelttségére vezethető-e vissza? Valószínű, hogy a fő motívum az utóbbi volt. Mindenesetre nem áll távol a kor szellemétől a pénzt tisztán csereeszköznek tekinteni. Így látta már Aquinói Szent Tamás (1225-1274) is: „...a pénz legfőbb haszna a felhasználása, azaz a kiadása.”; IX. Kelemen pápa (1667-1669) pedig azt vésette az egyházi állam pénzére: „*Nolite Thesaurizare!*” - (ne őrizzétek!).

(Az INFO3 c. Folyóirat tanulmányait fordította Gerle János)

HARMADIK PART című folyóirat 1994. téli – 1995. tavaszi számának mellékleteként jelent meg Kiszely Károly *A gyilkos kamat* című tanulmánya, amely a kamat gazdaságot, társadalmat és kultúrát pusztító hatásáról szól.

DIE KOMPROMITTIERTE MODERNE, Staatliche Bau produktion und oppositionelle Tendenzen in der Nachkriegsarchitektur Ungarns (A kompromittált modern, avagy az állami építő ipari termelés és ellenzéki tendenciák a háború utáni magyar építészeten) címmel 1994. Karácsonyán jelent meg Anna Maria Eifert-Körmig, Németországban élő magyar építészettörténész könyve a berlini Reimer és a budapesti Új Művészet kiadó közös gondozásában. A több, mint kétszáz oldalas részletes elemzés úttörő módon járulhat hozzá ahhoz, hogy a nyugati olvasó tájékozódásra alkalmas, összefoglaló képet kapjon az elmúlt évtizedek magyarországi építészeti folyamatairól. A nagyipari termeléssel szembe helyezkedő ellenzéki irányzatok között kiemelten figyeltetve Makovecz Imre tevékenységével és a szerves építészet további képviselőivel (Kerényi József, Cséte György és a Pécs Csoport, Dévényi Sándor, és a „Makovecz-tanítványok”), valamint a miskolci építészek és Bán Ferenc munkáival.

A VÁROSHÁZA *A mi Budapestünk* sorozatában, annak tizenhatodik köteteként megjelent Gerle János *A pénz palotái* című, a budapesti bankokról szóló könyve Zsitva Tibor színes képeivel.

A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS téli konferenciájára megjelent a már hagyományos tergvűjtemény az Egyesülés tagszervezelei által 1994-ben készített fontosabb munkákról. A kis példányszámban sokszorosított füzet kölcsönös tájékoztatásul szolgál.